

ծակից և բաժանորդ. ¹ առիթ աւետեաց աւետարանեալ ² ամենարաշխ աստուածածին. ³ աւրհնութեամբ երգով զքեզ մեծացուցանեմք:

Արդարութեան պսակ մարդկան և մեծ միջնորդ խաղաղութեան. փայլածու պայծառ, փայլակն ⁴ Ի բարձանց երեւեալ թեաւք հոգւոյն ի թաւթափումն ամբարշտաց, աւրհնութեամբ ⁵:

⁶ Անպակաս բարի բաժին բանականաց և լոյս աշխարհի. փառք լիբանանու, պատիւ ⁷ կարմեայ, յորդանանաւ յայտնեալ ի Սանիրայ և ⁸ յԱհմեմէ, աւրհնութեամբ ⁹:

¹⁰ Թի ի խորհուրդս բարձրագոյնս ի բարձրելոյն մեծարեցար զշխոյ աշխարհի մաքուր հոգւով ¹¹ Ընտրեալ մարմնով. յարեալ հարեալ խորան ի քեզ փեսայացեալ բանն հայրական. ¹² աւրհնութեամբ երգով զքեզ մեծացուցանեմք:

Նախահաւեր տուն իմաստից և առագաստ անձառելի ¹³ Եւառնդ զմուտոյ, սննեակդ սիրոյ ¹⁴ Թեղի դարձի թագաւորին ի մանկութենէ. աւրհնութեամբ ¹⁵:

Ի լիբանցն իսրայէլի ելեալ ¹⁶ Յարե և լի կուսին հաճոյ աչաց, բերկրումն սրտից, ծառագայթ ճանապարհաց ուղևորեաց ծովու և ցամաքի. աւրհնութեամբ ¹⁷:

¹⁸ Դասապետն հրեշտակաց և սպասաւոր

1. Ժէ.—առիթ:

2. Ժէ.—ամենաւրեմեայ սուրբ աստուածածին:

3. ԽԲ, ԿԷ, ԿԹ.—աւրհնեցոյ՝ զքեզ ի փառս բանին աստուծոյ:

4. Ժէ, չիք—ի:

5. ԽԲ.—անպակաս բարի բանին բանականաց:

6. ԽԲ.—կարմեայ, յորդանանու:

7. Ժէ.—յահնեսուհի:

8. Գտնուում է—Ժէ 16 ր. ԼԷ 35 ա. ԼԹ 357 ա. ԽԱ 26 ր. ԽԲ 29 ր. ԿԷ 20 ա. ԿԹ 26 ր.

1. 2 եւ.—ընտրեալ:

2. ԼԷ, ԼԹ, ԽԱ, ԽԲ, ԿԷ, ԿԹ.—միաբան երգով:

3. Ժէ.—բառն զմուտեա. ԼԷ, ԼԹ, ԽԱ.—բառն:

4. Ժէ.—տուն եւ տեղի:

5. Ժէ.—չառ երկնային եւ ի կամար:

9. Գտնուում է—Ժէ 16 ր. ԼԷ 35 ր. ԼԹ 357 ր. ԽԱ 26 ա. ԽԲ 30 ա. ԿԷ 20 ր. ԿԹ 26 ր. ԶԳ 21 ր. ԽԶ 7 տունը—Է հայրական ծոցոյ իբրեւ

երկնից արքային առաքմամբ ¹ Իջեալ ի բարձանց յերկիր ² Ի յողջոյն ուրախայից առ քեզ մարիամ. աւրհնութեամբ երգով զքեզ մեծացուցանեմք:

Արարիչն յաւիտեանց և ստեղծագործողն էական սեռից խոնարհեալ ի փրկութիւն ³ ազգի մարդկան, մարմնացաւ ի քէն կոյս անպակաս. աւրհնութեամբ ⁴:

⁵ Նորոգողն բոլորից և անքննին էական ⁶ սեռից ծնանի ի քէն գերագոյն բնութեամբ և անշփոթ աստուածութեամբ. աւրհնութեամբ ⁷:

Ի հայրական ծոցոյ լոյսն փառաց միածին որդին ծագեցաւ յորովայնի սրբուհւոյ կուսին՝ ըստ կանխասաց ձայնի մարգարէին. աւրհնութեամբ ⁸:

⁹ Էնն էից անպարագիրն յաւիտենից սահմանեալ բովանդակի յարգանդի կուսին, ¹⁰ կենագործելով զմեզ ի նախահաւերն յանցանաց. աւրհնութեամբ ¹¹:

Լուսազարդ շուշան ծաղիկ և մորենի անկիղելի, լեառն վիմաձին, երկիր բանաւոր, սափոր ոսկի կենաց հացին կոյս մարիամ. ¹² աւրհնութեամբ ¹³:

առանձին շարական գտնուում է—Ժ 21 ր կրճատ. ԾԱ 39 ա. ԼԷ 35 ր. ԽԲ 30 ր. ԿԷ 20 ր. ԿԹ 26 ր.

Ժէ Զարականի մէջ՝ որն ունի միայն սկզբի երեք տները, գրուած է այս տարբերութեամբ.—Քասապետդ հրեշտակաց և սպասաւոր երկնից արքայն, առաքմամբ իջեր ի բարձանց երկնից ուրախայից ողջոյն ընդ քեզ մարիամ: զոր առ տէր ունիմք բարեխաւս վասն անձանց մերոց:

Արարիչն յաւիտենից և ստեղծիչն էական սեռից խոնարհի ի փրկութիւն վասն ազգի մարդկան. մարմին զգենու ի քէն կոյս անպակաս. զոր առ տէր ու ¹:

Նորոգողն բոլորից և անքննին էական գոյից ծնանի այսաւ մարգարիտապէս ի սրբոյ յ կուսէն և յանշփոթ աստուածութենէ. զոր առ տէր ու ²:

1. ԶԳ.—իջեալ բանն:

2. ԶԳ.—ողջոյն:

3. ԶԳ.—վասն ազգի:

4. ԶԳ.—գոյից:

5. ԼԷ.—էն:

6. ԽԲ.—կենագործել:

7. Ժ, ԼԷ, ԽԲ, ԿԷ, ԿԹ.—բարեխաւս կեցուցանել զանձին մեր:

ալ. **Ա**ստուածածին դուռն երկնա[յ]ին և տաճար աստուծոյ բանին. քանզի ծնար անձառապէս ի փրկութիւն արեգերաց զորդին միածին. աւրհնութեամբ զքեզ (մեծացուցանեմք):

Բանաւոր իմանալի աշտանակ կազմեալ գտար ի հոգ[ւ]ոյն սրբոյ. և ետուր մեզ զարեգակն արդարութեան. որ լուսաւորեաց զմեզ ի խաւարէ յառաջին մեղացն. աւրհնութեամբ¹:

Դերագոյն և հրաշալի գտար քան զքերորէս. աթոռ եղեր քրովբէական՝ բառնալով ի գիրկս. հաստատեցեր զաթոռ մերո[յ] աւրինացս. աւրհնութեամբ²:

ալ. **Ջ**ահաւորեալ աստուածածին անձառ լուսով քո միածնի՝ յարմատոյն զաւթի որդւոյն աստուծոյ յարուցելոյն ի մեռելոց. աւրհնութեամբ զքեզ մեծացուցանեմք:

Թագաւորին երկնաւորի տաճար փառաց և ճեմարան. ճշմարիտ բար[ւ]ոյն բարեաց բարունակ. առաջին պողոյն մեր ննջեցելոցն. աւրհնութեամբ³:

Քահանա[յ]ին յաւիտենից սուրբդ սրբոց և հաշտարան. մայր խաչեցելոյ գառինն աստուծոյ և բարձողին զմեղս աշխարհի. աւրհնութեամբ⁴:

ալ. **Ա**ստուածածին աստուածա[յ]ին բանին բնակարան. հայրական ճառագայթին մայր մարմնարան մարգեղութեան էին անեղին. աւրհնութեամբ զքեզ մեծացուցանեմք:

Տեսողին յառաջագոյն կանխաւ գուշակեալ[ւ] 1^ա մապարձ թեթեւութեամբ ի քեզ տարար զտէրն տերանց. աւրհնութեամբ⁵:

Նստելոյն ի քերորէս երկրորդ քառակողք վեհագոյն կոյս. ոսկեղէն և 2^գ երամբարձ բազմոց անստ[ո]ւեր լուսոյն. լուսակալ և ճրագ ճշմարիտ. աւրհնութեամբ⁶:

ալ. **Չ**իւն յո. ածա. հրով. վառե. սր ածա. բուրվա. ոսկեղէ. հրո. հգո. իջմա. և տախտ. ածագի. գրո. կենդանո. օհ:

Ամպ թեթ. բձդ. ցօղո. կենա. ածած. որ յանէ. հրեղ. ծովէ. լցե. վարբ. մանրանձրե. իմանլի զե. հոգեո. օհ:

Ուրախ լ. լեառն ածարնա. անկ. մօրե. տապա. կր. կի. և սափո. ոսկի. երկ. մանան. տեղ. իջմա. սր. ածածին. ահուբ:

էլ. **Ա**նեղանելոյն եղանոզ սրբո[ւ]հի և կրկին պատճառ մակրստեղծ. որ զմիշտեղեան միեղէն զեռանձնականն յերրորդէն ունակութեամբ տեղագրել ի քում յերկրի սրբութեանդ:

Մատիւր մատո գրեւեալ գանձս արեւելից միւս մոզուցս. ոսկի կնդրուկ և զմուռ քում տաճարիդ ընծա[յ]եմք բեթղահեմի խորանացըդ. որ շինեցաւ սուրբ անուամբդ՝ աստուածածին կոչեցաւ. զքեզ մայր մեծի միածնիդ յիշեալ և մեզ ողորմեալ:

Ասա խաւսեա վասն մեր. զքոյսն ուսուսցես որ յոյս և 1^{լոյս} է կենաց բարեմիեանց տիմէեանց մեզ նստելոցս ի յանցանս և յանցարանս մեղաց. զքեզ մայր մեծի²:

Փութա փութով առ փրկիչն. զի փրկեսցէ յարենէ ի մեղաց և կեցուցէ ի նեղաց. ապրեցուցէ յառնէ և յանիրաւէ:

Պեծապայծառ վայելչութեամբ փառաբն հաւր հարսնազարդեալ. երկինք երկնից. տաճար փառաց և առագաստ անեղ լուսոյն. յառաքելոցն ահիւ պատուեալ և քարոզեալ[ւ] աստուածածին. աւրհնեմք զքեզ կոյս. բարեխաւսեա վասն մեր անարատ միշտ ուրախ:

Իմանալի արեգականն արդարութեան եղեր արեւեւք. միայն ծնող և սնուցանող և սպասաւոր հաւր համագո[ւ]ին. զոր մարգարէքն իսրայէլի յառաջագոյն զքեզ գուշակեցին. գովեմք զքեզ կոյս. բարեխաւսեա վասն մեր սրբութեան առիթ:

և. Այս և սրան յաջորդող ալ. բկ. գձ. դձ. դկ. մեծացուցէքը գտնուում են—ԹԷ 17ա—24ա.

1. 2եռ.—ամբարստ:

2. 2եռ. գերամբակ բազմաց:

գ. Գտնուում է—ԿԹ 27ա կրճատ.

1. 2եռ.—լուս:

Արփիահրաշ զաւրութեամբ հոգ[ւ]յն սրբո[յ] հովանաւորեալ, յամենայն ազգաց և ազանց երկրպագե[ա]լ փառաւորեալ և երա- նեալ, զքեզ հայրապետն ներբողեալ և վար- դապետն աստուածաբանեալ, բարեբանեմք զքեզ սուրբ, բարեխաւսեա անդադար:

Դ. Արփիափայլ լուսածագ արեգ իշխան էին սուրբ տուրնջեանն մայր անաղաւտ, մշտապայ- ծառ և սուրբդ երկնա[յ]ին:

Մայր միայն մնալով անարատ, ոչ թա- թաւեալ[ա]լ այրագիտութեամբ, ի վեր քան զաւրէնան ծնար մեզ փրկիչ:

Ամոզ ամբիծ ծովու անշաղախ, զանհան- դուրծելին էից ի զիրկս քո բարձեր, բարե- խաւսեա նմա վասն անձանց մերոց:

Կուսական երկամբք ծնար զորդի անձառ էին անփորձ տախտակ ի քեզ կառուցեալ, ողջունիւ բերկրեա աւրհնեալդ ի կանայս:

Դ. Աստուածածին տաճար փառաց, տա- պանակ լուսոյ, մաքրափայլ խորան և սուրբ առաքատ, բարեխաւսեա անդադար վասն անձանց մերոց փրկել զմեզ ի փորձութենէ:

Մայր աստուծոյ և բնակարան բանին բարձրելոյ անեղ լուսոյն եղեր տաղաւար, կոյս անարատ և յոյս աշխարհի, բարեխաւսեա:

Արեգական արդարութեան եղեր արեւը անմահութեան դրախտին գտար զերագոյն, յիմանալի խորանան վերհամբարձեալ, բարե- խաւսեա:

սա իւր կազմութեամբ, վերջաորութեամբ և մա- նաւանդ տների շատութեամբ աւելի նման է օրհնու- րեան, քան մեծացուցէի: Տները, որոնց զխագրերը կապում են Հերոս Տիւրացու, բաժանուած են չորս շարականների՝ այսպէս, Հեթ, Ում, Տիր, Ացո:

Իսկ ո՞վ է այս տիրացու Հեթումը. — թերևս Կոստանդին իշխանի որդի Հեթում Ա., որն իւր թագաւորութեան վերջին օրերում հրաժարուելով «յամենայն դաղանաց աշխարհիս», եղաւ կրօնաւոր և կոչուեց Մակար, և նրա այս խոստմբեր ճգնու- թիւնը տեսաւ իւր աչքով շարականիս հեղինակ «արգիւնական վարդապետն Վարդան» (Կիրակոս պատմ.):

«ՂԱԵՐԱՆԱԿԱՆ ԲԱՐԵԱՅ ԲԱՇԽԱՆԱՆ ԳՈՐԾ[ԱՅԻՅ]», որին կից է «Որ ի խորհուրդս բարձրագոյն» մեծացու- ցէն, և երկուսն ևս գտնուում են Ծննդեան Ե աւուր կանոնի տակ, Սարգսի և այլ Շարականների մէջ, իսկ մի քանի Շարականներում՝ Յարութեան կարգում:

Ի լրումն Ծննդեան մեծացուցէների դնում ենք այստեղ «Դասապետն հրեշտակաց», որ գրել է «Դանիէլ ոմն երաժիշտ . . որոյ տնագլուխը Դանիէլ կապեն» (Ներսէս Շնորհալի և Պարագայ իւր. 90), և

- «Աստուածածին դուռն երկնային».
 - «Ջահաւորեալ աստուածածին».
 - «Աստուածածին աստուածային».
 - «Անեղանելոյն եղանոդ սրբուհի».
 - «Մեծապայծառ վայելչութեամբ».
 - «Արփիափայլ լուսածագ արեգ».
 - «Աստուածածին տաճար փառաց».
 - «Սիւն, լս. ածա. հրով. (կրճատ)».
- որոց հեղինակները ինձ յայտնի չեն:

(Շ ա Ր Ո Ւ Ն ա կ ե շ ի)

Սահակ Վ. Ամատունի.

(Տ ե ղ ե կ ու թ իւ ն ք). *

ՀՍՏ ՍԱՐԳԻՍ ԵՐԷՏԻ՝ ՄԵԾՆ ԳԱՐԴԱՆԻ
ՅՕՐԻՆԱԾ

«Հրաշագեղ ծաղիկ մեծացուցէն»: Այս շարականը գտնուում է միայն Սարգիս երէցի Շարականոցում, և դրուած է Ծննդեան Ե աւուր կանոնի տակ, ինքն Սարգիս թէև շարականս մեծացուցի է կոչում, բայց

